HUMANISTIC ORIENTATION OF EDUCATIONAL PROCESS IN PRIMARY SCHOOL OF GREAT BRITAIN

Mylian Z.
senior specialist, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Милян Ж.
провідний спеціаліст
Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна
DOI: 10.24412/3453-9875-2021-62-2-36-40

Abstract

Based on the analysis of the scientific literature, it is established that in the educational work with children of the primary schools its overall humanistic orientation is important. Humanistic dominants in education are repre-

sented by humanistic values, which form the theoretical and ideological basis of the process of education of children and determine the most essential features, principles, as well as specific forms and methods of work prevention and correction of deviant behavior of children. The main humanistic dominants in social-pedagogical work with children are identified and analyzed (accepting each child as he is; individual approach; trust and openness in the pedagogical interaction of the caregiver and the pupil; ensuring the right of children to organize their lives independently; health protection etc.).

Анотація

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що у навчально- виховній роботі з дітьми початкової школи Великої Британії важливе значення має її загальна гуманістична спрямованість. Гуманістичні домінанти у вихованні представлені гуманістичними ціннісними орієнтирами, що становлять теоретичну й ідеологічну основу процесу виховання дітей і визначають найбільш істотні риси, принципи, конкретні форми й методи роботи. Визначено і проаналізовано основні гуманістичні домінанти у соціально-педагогічній роботі з дітьми (прийняття кожної дитини такою, якою вона є; індивідуальний підхід; довіра і відкритість у педагогічній взаємодії вихователя і вихованця; забезпечення права дітям самостійно організовувати своє життя; збереження здоров'я та ін).

Keywords: primary school, children, educational work, humanistic dominants, Great Britain.
Ключові слова: початкова школа, діти, виховна робота, гуманістичні домінанти, Велика Британія.

Реформування початкової освіти в Україні, створення нової української початкової школи вимагає вивчення зарубіжного освітнього досвіду і використання його найбільш прогресивних ідей. Цікавим, на нашу думку, є досвід початкової освіти у Великій Британії, зокрема, реалізації гуманістичних домінант у вихованні дітей.

Аналіз зарубіжної наукової педагогічної літератури (Р.Александр, Р.Кінг, Дж.Міллер, К.Морган, К.Норріс та ін.) дає підстави зробити висновок про пріоритетність гуманістичної парадигми освіти і її основних цінностей на початку XXI століття.

Гуманізм як система поглядів, яка історично сформувалася у світовій культурі, розглядає людину як особистість, що має право на свободу, щастя, розвиток і прояв своїх здібностей. Ідеалом різних напрямків гуманізму є гуманність і людяність, розвиток моральності, розуму, що зумовлює відповідну поведінку і ставлення до світу.

Поняття «гуманізм» широко використовується в наш час і передбачає систему світогляду, визнання цінності людини як особистості, її права на розвиток і прояв своїх здібностей. Сутність людини розглядається не тільки з біологічних і соціальних позицій, але містить і духовну складову.

Гуманізм розглядає людину як вищу мету суспільного розвитку, в процесі якого забезпечується реалізація її потенціалу в соціально-економічному і духовному житті. В різних сферах суспільного життя проявляються загальнолюдські першоджерела, які виступають як певна система цінностей, значима для всього людства, що утверджує важливість людського буття загалом і особистості зокрема.

Принцип гуманізму у навчально-виховному процесі передбачає повагу до особистості дитини у поєднанні з вимогливістю до неї, здійснює регулятивну функцію у відносинах педагогів і вихованців, вибудовуючи їх на взаємній повазі, довірливості, доброзичливості, співробітництві. Гуманістичні домінанти у вихованні дітей представлені гуманістичними ціннісними орієнтирами, які утворюють теоретичну та ідеологічну основу процесу виховання і визначають найбільш суттєві риси, принципи, конкретні форми і методи навчально-виховної роботи.

Сутнісна характеристика гуманістичних домінант у вихованні дітей молодшого шкільного віку відображає основні риси гуманізму, які проявляються у вихованні дітей і визначають загальну гуманістичну спрямованість процесу виховання на реалізацію потреби особистості в безпеці, любові, повазі і визнанні права на свободу, розвиток і прояв здібностей на основі надання підтримки, своєчасної різносторонньої допомоги і раннього виявлення відхилень у формуванні особистості та її поведінці.

Слід відзначити, що загальне визнання і поширення принципу гуманізму в системі освіти відбулося не зразу. В історії людського суспільства можна виділити два глобальних напрямки розвитку освіти і виховання: авторитарна школа (І. Гербарт, Т. Ціллер, В. Рейн та ін..) і гуманістична школа (І. Песталоцці, К. Ушинський та ін..). Зокрема, до авторитарного напрямку можна віднести біхевіористську педагогіку, педагогіку неотомізму, до гуманістичного – екзистенціалізм, неопедоцентризм, частково й неопозитивізм. Вони відрізняються завданнями, методами, формами виховання, установками, метою, принципами, відносинами вчителя і учнів.

Тільки в другій половині XX століття на фоні інтенсивного розвитку психологічної науки ідеї гуманістичного виховання отримують солідне наукове підґрунтя і здобувають широке визнання. Гуманістична психологія розглядає індивіда як особистість з чіткою ієрархією потреб (безпека, любов, визнання, повага).

В педагогічній роботі основоположним принципом, згідно позиції К. Роджерса, є безумовна любов до дітей, позитивне ставлення до всіх учнів. Кожний учень повинен бути впевненим у тому, що його люблять. Це дає йому можливість розвиватися. Вчитель, який у своїй роботі керується принципами гуманізму, повинен володіти емпатією і конгруентністю. Емпатія – це здатність відчувати іншу людину, співпереживати. Конгруентність – щирість у взаємовідносинах з учнями, відкритість, налаштованість на співробітництво.

Сьогодні гуманістична парадигма в британській освіті розглядається як сукупна система знань, що формує освітнє середовище, орієнтує учнів на успішну соціалізацію, творчість, співробітництво й відкритість світовому освітньому простору. При такому підході гуманізм - це принцип формування змісту освіти, який визначають реалії соціального життя [1-3].

В Об'єднаному Королівстві задекларовано основні напрямки процесу навчання і виховання особистості дитини в межах гуманістичної парадигми : формування у школярів особистого досвіду й прагнення до пізнання нового знання, опираючись на досвід; дослідницька діяльність під час навчання; поведінкові вміння в соціумі; формування громадянської позиції; оволодіння навичками спільної роботи.

У рамках національної освітньої програми Великої Британії реалізується сучасна освітня парадигма, суть якої полягає в забезпеченні прав всіх дітей шкільного віку через освіту. Дана парадигма передбачає:

- рівний доступ до освіти, що відповідає потребам і особливостям учнів;
- включення в освітній процес всіх дітей, задовольняючи індивідуальні потреби кожного, хто навчається;
- повне досягнення навчальних і соціальних можливостей учнями;
- взаємодію всіх учасників освітнього процесу, що передбачає участь всіх зацікавлених осіб в успішності розвитку особистості учня;
- формування позитивного уявлення про різні етноси через національний компонент змісту освіти.

Щодо останнього положення зауважимо, що принцип полікультурності є важливим принципом формування змісту освіти в умовах гуманістичної й ліберально-демократичної парадигми британської освіти через значну кількість міграційного населення, що прагне зберегти власну культурно-історичну й етнічну спадщину. Внаслідок цього зміст освіти в британських школах містить певні елементи різних етнічних культур (навчальні дисципліни, час для молитви, вивчення історії націй і їхніх культур); наприклад, інтегровані тематичні модулі «Моя родина. Моє оточення» (My family. My environment), «Традиції й ритуали» (Customs), «Предки» (Ancestors)); має місце збільшення академічного навантаження спеціальних курсів, що виввчаються у дисциплінах з інваріантного компонента («Історія» (Elementary History), «Географія» (Elementary Geography), «Релігія й Культура» (Religion and Culture), доводячи, що світова культура - це продукт історичного процесу взаємного збагачення етнічних культур, які є надбанням всіх націй. Таким чином, взаємодія різних культур є основним чинником формування змісту початкової освіти з метою вирішення проблеми расових, етнічних і соціальних конфліктів.

Основними напрямками в реалізації гуманістичної парадигми при організації змісту шкільної освіти у Великій Британії є: організація загальної системи освіти відповідно до принципу «освіта протягом життя» (life-long education); конструювання освітнього простору в контексті соціалізації особистості яка навчається, що сприяє розвитку вмінь спільної діяльності, і спрямована на формування «відкритості» до освітніх інновацій і тенденцій; організація освітнього контента, що сприяє глибокому самопізнанню, розвитку креативної діяльності учнів, що має на увазі їхню самореалізацію в освоєнні суспільних цінностей; формування змісту освіти на основі національної стандартизації, елементів варіативності, орієнтуючись на індивідуальні потреби й особливості учнів (у тому числі й етнічні) і конкретного освітнього середовища; встановлення зв'язків, завдань і напрямків, що включають загальні знання і вміння в сфері духовно-морального розвитку й виховання особистості, і стимулювання автономної діяльності в процесі рішення практико-орієнтованих завдань; формування єдиних універсальних навичок і компетентностей учнів, здатних забезпечити спадкоємний зв'язок у системі освіти й виховання з питань власної відповідальності як громадянина суспільства, який може ефективно реалізовувати особисті інтереси, враховуючи інтереси й потреби держави [4].

Одним з прикладів реалізації гуманістичної парадигми у початковій освіті Великої Британії є функціонування «альтернативних шкіл». Організація змісту початкового навчання в таких школах реалізується у форматі авторських методик, інноваційних технологій, новаторських ідей і засобів навчання. У змісті початкового навчання альтернативних шкіл часто визначені окремі додаткові дисципліни для поглибленого вивчення (наприклад, географія, іноземні мови, елементи домашньої економіки). В основі альтернативного навчання лежить розвиток пізнавальної активності учнів і задоволення їхніх потреб в одержанні нових наукових знань, необхідних у повсякденному житті.

Суттєвою рисою альтернативних шкіл є відсутність чітких навчальних планів і предметних програм, проте, більшість учнів успішно засвоюють необхідні наукові знання, опановують цінними вміннями й навичками, які будуть корисні й необхідні їм у їх наступному дорослому житті. У плині навчання учні концентруються не на одержанні готового наукового знання, а на виконанні конкретної діяльності і застосуванні отриманих знань і сформованих умінь на практиці. Для розвитку своїх особистих інтересів молодші школярі під керівництвом і з допомогою педагога-інструктора складають індивідуальний навчальний план (Personal Learning Plan) і особистий розклад, що формує навичку автономії й самостійності. Основна мета альтернативних початкових шкіл полягає в наступному: надання учням додаткових можливостей для самореалізації, одержання навичок соціального спілкування, оволодіння знаннями без витрати часу на заучування навчального матеріалу, що не відповідає інтересам учнів і не є адаптованим для подальшого життя або наступного навчання. В альтернативній початковій школі педагоги приділяють

значну увагу розвитку вільної експресії як стимулятору процесу пізнання й міжособистісних відносин учнів, а також системі дитячого самоврядування як особливій формі організації життєдіяльності дітей у школі, яка здатна реалізувати й розвивати їх самостійність у прийнятті суспільно значимих рішень [2].

Гуманістична освітня парадигма передбачає надання важливого значення фізичному розвиткові дітей, збереженню їх здоров'я. Це зумовлено тим, що на сьогоднішній день, як свідчать результати багатьох досліджень, фізичний стан більшості дітей дошкільного і молодшого шкільного віку характеризується негативними показниками: зниження рівня здоров`я загалом, збільшення кількості хронічних захворювань та інвалідності серед дітей, погіршення фізичної підготовки на момент вступу в школу. Отже, вже на самому початку процесу формування особистості порушується соціальна ситуація розвитку таких дітей. Хвороби, незадовільний фізичний стан негативно позначаються на навчальних успіхах дітей, можуть суттєво змінити перспективи подальшого розвитку особистості, її орієнтації на майбутнє. Тому формування здорового способу життя, починаючи з дитячого віку, вважається у Великій Британії однією з найважливіших соціально-педагогічних проблем.

Спосіб життя – це звички, режим, ритм і темп життя, особливості навчання, роботи, відпочинку, спілкування. Здоровий спосіб життя – це активний стан, що вимагає від людини вольових зусиль і осмислення вчинків, прогнозування їх наслідків.

Відомо, що до кінця дошкільного віку відбуваються істотні зміни в вольовій сфері дитини. У дітей молодшого шкільного віку вже є можливість діяти довільно, регулюючи і підпорядковуючи свою поведінку досягненню визначеної мети. У них суттєво підвищується самостійність в діях, вони починають керувати своєю поведінкою, навчається доводити розпочату справу до кінця, долаючи різні перешкоди. Діяльність дитини поступово опосередковується і набуває вольовий характер.

Звичайно, дитина потребує охорони здоров'я з боку дорослих. Водночас, її необхідно привчати до самостійної турботи про своє здоров'я. Залучення дітей до здорового способу життя має проходити усвідомлено, тому необхідні знання, на основі яких у дитини буде складатися уявлення про сутність здоров'я, про необхідність ведення здорового способу життя і способах його забезпечення. Крім уявлень, у дітей має з'явитися бажання здорового способу життя.

Важливим є питання про зміст інформації для молодших школярів, яка є основою формування основ здорового способу життя. Інформація про здоров'я та здоровий спосіб життя подається дитині у всьому різноманітті: людина, організм людини, спосіб життя людей, хвороби, способи зміцнення здоров'я. Залучення дітей до здорового способу життя є ефективним, якщо будується з урахуванням психофізіологічних особливостей дитини. Діти цього віку здатні засвоювати елементарні форми таких понять, як простір і час, живе і неживе, будова організму, а також знання про себе та інших людей, різні захворювання.

Пізнанню основ здорового способу життя, спонуканню до правильної поведінки щодо збереження та зміцнення здоров'я, розвитку емоційно позитивного і оцінного ставлення до збереження та зміцнення здоров'я дітей сприяє художня література.

Художня література має низку особливостей, які роблять її незамінним засобом в процесі формування основ здорового способу життя дітей: по-перше, вона близька життєвому досвіду дітей, оскільки розповідає про вчинки літературних героїв, які неодноразово здійснювала і сама дитина. По-друге, в ній відтворюється конкретна образна ситуація, що зближує її з дитячим мисленням, яке теж має конкретний наочно-образний характер. По-третє, художнє слово викликає у дитини яскравий емоційний відгук і почуття причетності до того, про що розповідає твір. Дитина переживає за героїв, оцінює їх вчинки і дії, вона ніби привласнює їх досвід, робить його своїм. У свою чергу, цей досвід починає впливати на вчинки і дії дитини. Крім того, художній твір створює умови для узагальнення та абстрагування від конкретної ситуації.

На думку багатьох учених, художня література в процесі формування основ здорового способу життя молодших школярів виконує низку функцій. Так, гносеологічна функція сприяє здійсненню пізнання основ здорового способу життя. Художня література – це своєрідний підручник життя. Аксіологічна функція визначає ціннісне ставлення до основ здорового способу життя. Емоційна функція відображає особливу силу і безпосередність впливу на емоційну сферу дитини. Емоції виконують орієнтаційну роль в діяльності, конкретизують її спрямованість. У виникненні у дитини складних емоцій і почуттів виявляється взаємозв'язок і взаємозалежність емоційних і пізнавальних процесів. Емоційно насичений матеріал полегшує дитині процес пізнання основ здорового способу життя. Саме в художній літературі виявляється оптимальне поєднання емоційності і пізнавальності; спонукальна функція полягає в тому, що художня література спонукає до активної діяльності, стимулює дотримання здорового способу життя.

При відборі художньої літератури має значення її художня цінність, ідейна спрямованість, вікові особливості дітей, інтерес, наявність чітко вираженої позиції автора. При цьому важливо відзначити, що врахування вікових особливостей полягає не в спрощенні змісту, а у врахуванні особливостей психіки дитини, специфіки її світорозуміння. Найбільш важливими в цьому питанні є два моменти: конкретність мислення (ідея повинна бути розкрита в живих образах, картинах, діях) і особливості життєвого досвіду кожної дитини.

В рамках збереження та зміцнення здоров'я висуваються особливі вимоги до освітнього середовища. Предметно-просторове середовище повинно, з одного боку, не нашкодити здоров'ю дитини, а, з іншого боку, сприяти формуванню основ здорового

способу життя, тобто. бути спрямованим на розвиток знань і уявлень про елементи здорового способу життя, емоційного ставлення до них і вміння реалізовувати їх в поведінці і діяльності доступними для дитини способами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Alexander R.J. Children, their world, their education. London: Routledge, 2010. 235 p.
2. Wilson A., Creativity in Primary Education. SAGE Publication: 3rd Edition: UK, 2015. 255p.
3. Veugelers W. Education and Humanism. Linking Autonomy and Humanity. Sense Publishers. University of Humanistic Studies Utrecht, the Netherlands, 2011. 113 p.
4. Coe R. School improvement: Reality and illusion. British Journal of Educational Studies, 2009. Vol. 57. - № 4. - P. 363-379.